

*Назаренко Т. Г., д. пед. н., професор,
зав. відділом навчання географії
та економіки
Інституту педагогіки НАПН України
geohim@ukr.net*

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

В зв'язку із змінами в суспільстві змінюється роль сучасного вчителя – він перестає бути монополістом інформації, яку ретранслює учням. Сьогодні світ став інформаційним, отже учні мають можливість отримувати різноманітну інформацію з розмаїття підручників, посібників, телебачення, за допомогою цифрових технологій, причому різними мовами тощо.

Учитель стає транспарентним та гнучким, а відтак має бути методично компетентнісно орієнтованим, оскільки актуальність інформація швидко змінюється і потребує оновлення й переосмислення, це вимагає володіти ситуативною методикою. Враховуючи нові підходи до ролі сучасного вчителя, нами планується система заходів щодо розвитку методичної компетентності вчителя географії в умовах модернізації освіти.

В процесі педагогічної розвідки вирішується проблема розвитку методичної компетентності вчителя географії в умовах неперервної освіти, розробляються відповідні теоретичні й методичні засади, а саме: принципи неперервної освіти; тенденції розвитку методичної компетентності вчителя в умовах Нової української школи; конкретизація структури методичної компетентності вчителя географії; модель розвитку методичної компетентності вчителя географії в умовах Нової української школи та в системі неперервної освіти; критерії та показники розвитку означеної компетентності вчителя географії й відповідний інструментарій її оцінювання. Це слугуватиме базою для розроблення предметної методики навчання за освітніми галузями оновленого змісту Державного стандарту освіти. Оволодіння зазначеною методикою дасть змогу вчителю географії розвивати й удосконалювати методичну компетентність в

умовах неперервної освіти і забезпечувати виконання завдань Нової української школи на сучасному етапі. Таким чином виокремлюється пріоритетний напрям освітнього розвитку – формування різнорівневої, багатоаспектної неперервної методичної освіти вчителів.

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю визначення теоретичних і методичних засад реформування системи освіти України, модернізації змісту освіти, оновлення її організаційно-методичного забезпечення, упровадження дієвих механізмів неперервної освіти вчителя у цих умовах. Важливість проблеми розроблення системи заходів, спрямованих на розвиток методичної компетентності вчителя географії, посилюється також нагальною потребою перегляду наукових засад самоосвіти вчителя та освіти упродовж життя.

Проблематику неперервної педагогічної освіти досліджували В. П. Андрющенко [1], Н. М. Дем'яненко [2], І. А. Зязюн [3], В. Г. Кремень [4], С. М. Калашнікова [5], Т. Г. Назаренко, О. М. Топузов [6], Н. Г. Ничкало [7], С. О. Сисоєва [8] та інші.

Сучасні предметні методики мають урахувувати й охоплювати особливості всіх зазначених у Держстандарті підходів, що орієнтують учителя на: умотивованість знань і навчальної діяльності учнів; забезпечення функційності знань; зміна психологічного клімату (зниження психологічної напруги всіх учасників освітнього процесу, подолання невпевненості, страху, сором'язливості, байдужості); стирання межі між змістовим і процесуальним аспектами; діалогізація навчального процесу; активізація пізнавальної діяльності й розвиток самоорганізації учнів (планування власної траєкторії діяльності, висловлення припущень, прогнозування результатів її, вибір методів навчання, завдань, рефлексія); пріоритетність групової, колективної форм організації навчальної діяльності; упровадження сучасних засобів навчання та ін.

Компетентнісний підхід висуває на перше місце не інформованість, а вміння вирішувати проблеми, що виникли у різноманітних ситуаціях та розв'язувати задачі при проблемному навчанні. Для реалізації вимог чинної навчальної

програми сучасний учитель географії потребує не готових конспектів уроків, а методики, яка водночас слугуватиме джерелом самоосвіти й створюватиме підґрунтя для творчості вчителя під час підготовки й проведення не тільки уроків, а й навчальних проєктів, екскурсій (природних та виробничих) тощо.

Оприлюднюючи результати попередніх досліджень, наукові співробітники відділу навчання географії та економіки Інституту педагогіки НАПН України неодноразово привертали увагу географів-методистів обласних інститутів післядипломної освіти педагогічних кадрів до багатьох неузгоджених позицій між вимогами, теорією і практикою навчання. Зазначені суперечності підтверджують потребу в таких спеціальних науково-педагогічних та методичних дослідженнях.

Доцільність і своєчасність виконання цієї наукової розвідки полягає й у тому, що педагогічні дослідження, які науковці відділу навчання географії та економіки Інституту педагогіки НАПН України виконували в попередні роки, дали підстави для виокремлення фактично не розроблених питань готовності вчителя географії до викликів суспільства в умовах неперервної освіти. Актуалізувалася потреба вивчення, теоретичного опису й систематизації варіантів підходів до конкретизації особливостей методичної компетентності вчителя географії в умовах неперервної освіти, наявність якої сприятиме інтенсифікації модернізаційних процесів у царині географічно-педагогічної освіти.

Таким чином, назріла потреба спеціального фундаментального дослідження, у якому б провідною ідеєю стало відображення особливостей особистісно орієнтованого, діяльнісного й компетентнісного підходів до формування методичної системи неперервної освіти вчителя географії. Це дасть змогу вдосконалити предметну методику, забезпечити дієвість і спроможність її відображати й реалізовувати завдання модернізації освіти в умовах Нової української школи.

Список використаних джерел:

1. Андрющенко В. П., Бондар В. І. Модернізація педагогічної освіти відповідно до викликів XXI століття. *Науковий вісник миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського*. Серія: Педагогічні науки. – 2010. – Вип. 1.28. – С. 12-20. Режим доступу http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2010_1.28_4
2. Дем'яненко Н. М. Загальнопедагогічна підготовка вчителя в Україні (XIX-перша третина XX ст.): Монографія. – К.:ІЗМН, 1998 – 314 с.
3. Зязюн І. А. та ін. Педагогічна майстерність: підручник для пед. вузів. К.: Вища школа, 1997. – 349 с.
4. Калашнікова С. М. Європейська політика модернізації вищої освіти: ключові орієнтири. *Вища освіта*. – 2012. - № 2. – С. 80-84. Режим доступу http://nbuv.gov.ua/UJRN/vou_2012_2_14
5. Кремень В. Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (факти, роздуми, перспективи). – К.: Грамота, 2003. – 214 с.
6. Назаренко Т. Г., Топузов О. М. Науково-методичні підходи до організації навчання вчителів географії для професійної діяльності в умовах профільної школи. *Рідна школа*. – 2012. – 3-7 с. Режим доступу http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=rsh_2012_10_3
7. Ничкало Н. Г. Неперервна професійна освіта: міжнародний аспект. *Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи*. К.: Віпол. 2000 - с. 58-80
8. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості вчителя : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. - К. : ІСДОУ, 1994. - 111 с.